

Tweemaal proces met mes

Dood gaat ze niet, die bewuste zondag 1 december 1652, maar het scheelt niet veel. Tot ver op straat is het gekrakeel hoorbaar. "Ze vermoorden elkaar," roepen de mensen. In het huis van soldaat Kerst Franssen wordt hevig gevochten. Jan Sleijpen heeft zojuist met zoveel kracht met zijn mes op de hoogzwangere vrouw van Kerst ingestoken, dat het lemmet nu in twee stukken op de grond ligt. De gewonde vrouw zit wat opzij, met haar bebloede hoofd in haar handen, en nu zijn het Kerst en Jan die elkaar in de haren vliegen. Voorbijgangers komen toegesneld om de beide vechtjassen te scheiden.



Het mes waarmee Jan Sleijpen de vrouw van Kerst Franssen aanviel.

Uiteindelijk komt er een rechtszaak van. En wat wordt er eeuwen later tussen de papieren in het archief teruggevonden? Het gebroken mes. Wordt de bruine kleur ervan alleen door roest veroorzaakt? Vermoedelijk zijn er ook sporen van geronnen bloed. Wat nog ontbreekt is de afgebroken punt, die misschien wel in de schedel van het slachtoffer is achtergebleven.



De stukken uit het proces van de hoogschout als aanklager tegen Maria Jacoba de Turenne. In het rolletje papier zit het mes waarmee zij haar ontrouwe verloofde Jacob Nijpels neerstak.

Al een paar jaar ben ik bezig met het inventariseren van Maastrichtse rechterlijke archieven van vóór 1800. De nog niet geïnventariseerde procesdossiers bestaan uit pakketten in elkaar gevouwen stukken met een touwtje of lintje eromheen, opgeborgen in dozen. Ik maak die pakketten los, vouw de stukken uit, leg ze in de juiste volgorde, lees ze door en maak een beschrijving van wat erin staat. Dat gebroken mes was al ruim voor mijn tijd bekend. Tot mijn grote verrassing vond ik een paar jaar geleden nog een tweede mes, dat wel gaaf is gebleven.

Zo'n verhaal hoor je wel eens: een als man verklede vrouw, die zich als soldaat aanmeldt. Vaak gaat het om verzonnen personages uit een roman. Maar Maria Jacoba de Turenne was een vrouw van vlees

en bloed, die in dienst ging bij het Staatse leger. Zij volgde haar verloofde, de Maastrichtenaar Jacob Nijpels, die haar mooie beloften deed, maar haar telkens opnieuw ontrouw was. In het 'Pertinent verhaal van haar leven sedert zij met hem kennis gehad heeft tot nu toe' vertelt zij wat haar is overkomen.

Bij hun eerste ontmoeting hing Nijpels het zielige verhaal op dat hij berooid was. Bewogen door zijn 'gelamenteer' leende ze hem enkele

schellingen. Vanaf dat moment kwam hij elke dag bij haar en na drie maanden verloofden zij zich. Zij was echter niet van plan om meteen te trouwen en raadde hem aan om voor twee jaar in het leger te gaan. Na een tijdje hoorde ze dat hij dagelijks omgang had met 'lichtvaardige' vrouwen' en zij verscheurde de trouwbelofte. Maar hij kwam opnieuw met 'schotne woorden' en beloofde opnieuw met haar te zullen trouwen.

Op een avond, tijdens een wandeling in het Haagse Bos, moesten zij in een herberg schuilen voor de regen. Toen het te laat werd om nog naar huis te gaan, vroeg hij aan de waardin om een kamer voor hem en zijn vrouw. Hij ging op bed liggen. Zij wilde dat niet, maar ging

aan tafel zitten lezen. Na een poosje stond hij op, gooide haar op het bed en verkrachtte haar. Meteen de volgende morgen stapte ze op. Drie weken later stond hij weer voor de deur en vergaf zij hem.

Om haar omgeving te ontwijken trok zij vervolgens mannenkleden aan en nam dienst in het regiment. Maar al gauw werd ontdekt dat ze een vrouw was en werd ze in het 'spinhuis' gestopt. Na drie dagen werd zij vrijgelaten en naar haar moeder teruggebracht, die op haar moest letten. Ze zag echter kans om te ontsnappen, deed weer haar mannenkleden aan, trok weer rond met het leger, werd opnieuw ontdekt en weer hoorde zij dat Nijpels naar 'hoeren en infame vrouwspersonen' ging. Voor de tweede maal

smeet zij hem de trouwbelofte naar zijn hoofd, maar kort daarna, 'wederom inder minne bevredigd', vertrok zij opnieuw naar het regiment en werd voor de zoveelste keer ontmaskerd. Uiteindelijk verkocht zij haar mannenkleden, reisde Nijpels, die haar meerdere malen voortdurend achterna kwam na allerlei omzwervingen in Maastricht terecht. Intussen was ze zwanger.

In Maastricht ontmoette ze Nijpels, maar in plaats van met haar mee te gaan, bedreigde hij haar. Later zag zij hem gearmd door de stad lopen met Anna Riemst, de dochter van de schoenmaker op de Markt. Toen ze het meisje voor Nijpels wilde waarschuwen, kreeg ze van de schoenmaker een aframing. De volgende dag, kocht zij een pistool om zich te kunnen verdedigen.

Op maandag 21 november 1689 werd het haar allemaal te veel. Zij had zij het helemaal gehad met Nijpels. In wanhoop zette zij hem het pistool op zijn lijf om hem dood te schieten, maar het wilde niet afgaan. Hij trok haar het huis binnen, waar zij gauw een mes van de tafel

pakte en zichzelf in de borst stak. Maar het mes drong niet door haar kleren heen. Daarna hield ze zich verborgen in de stal.

Pas toen het donker was, kwam ze uit haar schuilplaats en met haar oor tegen het venster gedrukt vernam ze, dat zijn omgang met Anna niet zomaar een flirt was. Hij wilde met haar gaan trouwen. En toen zijn moeder hem vroeg: "Hoe zal het dan gaan met dat ander vrouwmensch?" antwoordde hij: "Ik heb haar verzoekt en haar zin volbracht, maar niet haar wil." Toen zij dat hoorde, raakte zij in 'colere' en sloop hem, toen hij ging slapen, met het mes in de hand achterna.

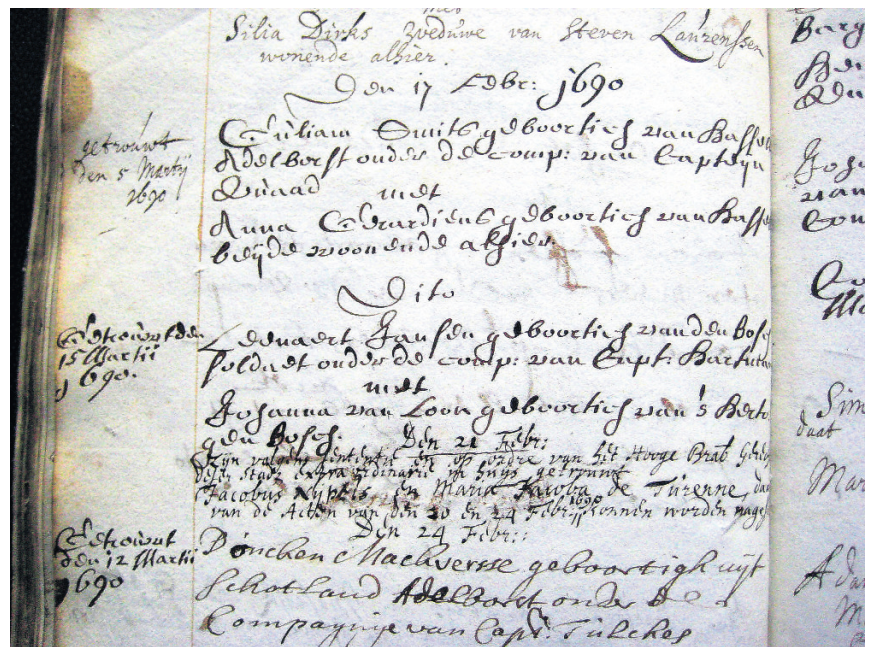
Tot vijf uur 's ochtends zat zij stil in het donker naast zijn bed, in tweestrijd met zichzelf, maar tenslotte sprak zij: "Gij maagdenschender, hebt gij mij een aanzoek gedaan om nu met een ander te gaan trouwen? Nu zult gij van mijn handen sterven. Neemt u de tijd om een Onze Vader te bidden." En zij stak hem neer. Terwijl intussen het publiek al begon toe te stromen, legde ze een kus onder de hevig bloeddende gewonde en vroeg

naar een pastoor om hem de biecht af te nemen. Toen een dragonder haar voor hoer uitschold, sprak Nijpels: "Mijn lief, gij zijt geen hoer!" Vervolgens werd zij in de boeien geslagen en via de hoofd-wacht naar het oude stadshuis (het Dinghuis) gebracht.

Vanuit de gevangenis verzocht Maria Jacoba om een confrontatie met Nijpels. In eerste instantie ontkende hij alles, maar kon dit niet blijven volhouden. Toen hem uiteindelijk gevraagd werd of hij niet eigenlijk de veroorzaker van alle problemen was, vroeg hij de rechters om vergeving voor haar. Tot tranen bewogen viel zij hem om de hals.

Rolf Hackeng

Bronnen: Brabants Hooggerecht, proces met mes; Brabantse Commissarissen-Deciseurs, processen 742-743; www.rhcl.nl > onderzoek > processen. Voor meer informatie en de verdere lotgevallen van Maria Jacoba zie: M. Volbeda, Maria Jacoba de Turenne (doctoraalscriptie 2005). Zie ook: R. Simoen, Crime passionnel met happy end (De Limburger 25-9-2007).



Nijpels herstelde van zijn doorboorde long en werd veroordeeld om met Maria Jacoba te trouwen. De inschrijving van hun huwelijk op 21 februari 1690 werd tussengevoegd in het trouwboek van de protestantse Sint-Janskerk. Hij was katholiek, zij protestant. In juli kregen zij een zontje, dat in de katholieke Sint-Nicolaaskerk werd gedoopt en in november werd het huwelijk nog eens bevestigd in het trouwboek van die kerk.

Archiefsprokkels

De vaste rubriek 'Archiefsprokkels' wordt verzorgd door medewerkers van het Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een hele pagina met een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht. Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen op www.rhcl.nl. Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 55 00, info@rhcl.nl



historisch
centrum
limburg